

Om metoden i normativ politologi¹

Lasse Nielsen

Ph.d.-studerende, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Normativ politologi omhandler en del af statskundskaben, der beskæftiger sig med normative spørgsmål, og som søger at nå til normative konklusioner. Den normative politologi adskiller sig fra den mere udbredte empirisk-funderede statskundskab, idet den har til formål at vurdere, evaluere og begrunde moralske principper, der finder anvendelse i den politiske verden, snarere end at forsøge at forstå eller forklare denne. I denne artikel fremstilles et bud på en egentlig systematisk metode indenfor normativ politologi

Statskundskab eller *politologi* er den videnskabelige disciplin, der omhandler den politiske verden, dens strukturer og aktører, fænomener og institutioner. Med *normativ politologi* ønsker jeg at referere til den del af statskundskaben, der omhandler normative spørgsmål, og som søger at nå til normative konklusioner. Den normative politologi adskiller sig fra den mere udbredte empirisk-funderede statskundskab, idet den har til formål at vurdere, evaluere og begrunde moralske principper, der finder anvendelse i den politiske verden, snarere end at forsøge at forstå eller forklare denne. Normativ politologi falder ind under den undertiden anvendte, men ofte lidt kejtede samlebetegnelse *politisk teori*, men er her igen forskellig fra de dele af politisk teori, som har til hensigt at forklare snarere end at vurdere og begrunde. Normativ politologi låner hermed fra den politiske filosofi, men har alligevel sin berettigelse som en videnskabelig disciplin inden for det bredere felt af statskundskab. I denne artikel fremstiller jeg, hvad jeg ser som det bedste bud på en egentlig systematisk me-

tode inden for normativ politologi. Jeg gennemgår dens centrale elementer og argumenterer for, at den på afgørende punkter ligner metoder, vi kender fra andre dele af statskundskaben. Afslutningsvis diskuterer jeg metodens udfordringer og begrænsninger.

Statskundskab som deduktiv disciplin

Typisk er statskundskab en deduktiv videnskab. Dvs., at den på baggrund af allerede kendte forhold, stammende fra eksisterende teori eller fra tidligere videnskabelige undersøgelser, opstiller testbare hypoteser om endnu ikke undersøgte forhold, som den så søger at be- eller afkræfte ved inddragelse af målinger af den „virkelige“ verden. Den såkaldte „hypotetisk-deduktive metode“ (Popper 2002) kan således anses for at være en bred anvendelig samlebetegnelse for store dele af statskundskaben. Dette står i kontrast til den induktive eller eksplorative videnskab, hvor formålet er at etablere teori på baggrund af data, snarere end den anden vej rundt. Dermed ikke sagt, at induktiv metode er uvidenskabelig eller ikke har en rolle at spille inden for statskundskaben. Tværtom; ofte anvendes induktive studier med bragende succes indenfor statskundskaben til opsøgende teoriudvikling på områder, hvor man ikke i forvejen har meget teoretisk viden, eller til at uddybe og kvalificere allerede konkluderede kausalsammenhænge (Andersen, Binderkrantz og Hansen 2010: 73-74). Anvendt således er induktive studier altså ikke i modstrid med, men snarere et supplement til den deduktive statskundskab, og i mange nutidige politologiske forskningsdesigns går induktive og deduktive studier hånd i hånd. Kigger man på det generelle billede, forholder det sig sådan, at den hypotetisk-deduktive

metode af mange anses for standard fremgangsmåden inden for den politologiske videnskab. Denne opfattelse bekræftes af en analyse af artikler publiceret i tre førende politologiske tidsskrifter fra 2001-2005, på baggrund af hvilken Clarke og Primo påviser, at næsten halvdelen (46 procent) følger eller foreskriver den hypotetisk-deduktive metode (Clarke & Primo 2007). Det får Clarke og Primo til at konkludere, at den hypotetisk-deduktive metode nutidigt er den primære fremgangsmåde indenfor politologiske studier.

Den hypotetisk-deduktive metode har følgende struktur:

- (i) Hypotese *H* opstilles på baggrund af eksisterende teori.
- (ii) Implikation *I* udledes af *H* og den tilhørende eksisterende teori.
- (iii) Ved undersøgelse konstateres enten *I*, hvorved *H* styrkes, eller *ikke-I*, hvorved *H* afkræftes.

Den hypotetisk-deduktive metodes succes står og falder med, hvilke grunde man kan give for sin konklusion om hypotesen. Statskundskabens generelle udgangspunkt som værende en empirisk videnskab foreskriver, at grundlaget for videnskabelige konklusioner stammer fra indsamling af data (Klemmensen, Andersen og Hansen 2011: 19-21; Hellevik 1999: 12). Med andre ord, man giver grunde for sine konklusioner ved at pege på, hvordan verden i virkeligheden forholder sig. For eksempel kan en bekræftende observation af en på baggrund af teoretisk forudsigelse forventet vælgeradfærd som følge af en given mediebegivenhed give os grund til at acceptere visse (og afvise andre) teoretiske opfattelser af mediernes rolle i politik. Lad os kalde sådanne grunde *empirisk baserede grunde*.

Selvom det utvivlsomt forholder sig sådan, at mainstream statskundskab primært er interesseret i empiriske forskningsspørgsmål, skal man være påpasselig med at gøre empirisk baserede grunde til en politologisk stereotyp. Indenfor den normative del af politologien kan det være svært at give sådanne empirisk baserede grunde, og det vil i de fleste tilfælde også være meningsløst. Hvis man eksempelvis ønsker svar på, hvilken fordelingsstruktur der er den mest retfærdige, og dermed hvilken et retfærdigt samfund burde foretrække, er det svært at forestille sig, at empiriske målinger kan udgøre et legitimt grundlag for, hvad end konklusionen måtte være. Problemet er, at den normative videnskab på sin vis er interesseret i verden, som den *burde* være, og det giver således ikke altid mening at henvise til, hvordan verden i virkeligheden ser ud. Det betyder ikke, at den normative politologi kan tillade sig ikke at forholde sig til gældende fakta, og heller

ikke, at den ikke gør det (Lippert-Rasmussen 2011). Det betyder bare, at der er visse spørgsmål, som fakta ikke kan hjælpe os med at besvare. Den normative politologi omhandler i særdeleshed denne type spørgsmål.

I stedet peger den normative politologi ofte på *evaluative grunde* for at nå sine konklusioner. Med evaluative grunde skal jeg her forstå grunde, der baserer sig på etiske overbevisninger, normative principper og teorier. Jeg skal i det følgende gå mere i dybden med, hvad dette er, og hvordan det mere specifikt kommer til udtryk, men lad mig her først fremlægge den helt grundlæggende påstand, at de evaluative grunde er relevante, fordi de er de bedst egnede til at legitimere konklusioner på normative forskningsspørgsmål. Det er således ikke, (bare) fordi der ikke er data til rådighed, at man tyr til denne form for begrundelse, men fordi man anser sådanne grunde som de mest (og i mange tilfælde de eneste) valide grunde til at komme med normative konklusioner. Som vi skal se i denne artikel, er anvendelsen af evaluative i stedet for empirisk baserede grunde fuldt kompatibel med den hypotetisk-deduktive karakter, som tilskrives størstedelen af den politologiske forskning.

Den normative politologis metode: At give evaluative grunde

I en meget populær forelæsningsserie om retfærdighed indleder Harvard filosofen Michael Sandel sin introducerende forelæsning med nogle generelle betragtninger om den normative filosofis væsen og virke. „Filosofien“, fortæller han, „belærer os og foruroliger os ved at konfrontere os med det, vi allerede ved [...]. Den fungerer ved at tage det, vi allerede ved fra velkendte situationer, som vi ikke sætter spørgsmålstegn ved, og gøre det mærkeligt [...]. Filosofien fremmedgør os fra det velkendte; ikke ved at tilføre ny information, men ved at invitere til og ved at fremprovokere en ny måde at anskue på.“² Citatet fortæller os ikke meget om en egentlig videnskabelig metode som sådan (forstået som en klart struktureret fremgangsmåde, som videnskaben bør følge), eller om hvordan filosofi praktiseres eller bør praktiseres. Alligevel forholder citatet sig til den grundlæggende fremgangsmåde, der i nyere tid anvendes inden for store dele af den politiske filosofi og politisk teori.

Citatet indeholder tre væsentlige elementer. For det første at der tages udgangspunkt i det allerede velkendte; for det andet at målsætningen er at nå frem til en ny anskuelse eller en ny måde at anskue på; og endeligt for det tredje, at denne målsætning opnås, uden at der tilføres ny information. De første to elementer virker ikke til at være særlige egenskaber for den normative videnskab, taget i betragtning hvad jeg ovenfor har sagt om statskundskabens grundlæggende brug af den hypotetisk-deduktive

metode. De fleste former for politologisk videnskab tager udgangspunkt i teoretisk baserede antagelser om den verden eller de objekter, de undersøger, og søger på den baggrund at fremsætte mere eller mindre provokerende og i øjenfaldende hypoteser, og i kraft af disses eller afkræftelse søger man så at fremtvinge en ny anskuelse af det undersøgte. De første to elementer, jeg har fremhævet, synes således bare at henvise tilbage til den deduktive videnskabelige fremgangsmåde. Det særligt karakteristiske for den normative videnskab er det tredje element, som Sandel fremhæver, at den når frem til sine konklusioner (sine nye måde at anskue på) uden at tilføre *ny* information. Sandel understreger hermed den normative videnskabs afhængighed af at kunne begrunde sine konklusioner uden henvisning til data.

Det ville så være naturligt at spørge, hvordan den gør dette. Det korte svar er, at den fremstiller og evaluerer grunde, baseret på et allerede eksisterende system af normative overbevisninger. Den normative politologis metode fungerer ved, at man tager udgangspunkt i sine mest sikre etiske betragtninger, domme eller synspunkter, og konfronterer disse med generelle normative principper eller teorier, med henblik på at se, hvor der er bedst overensstemmelse. Af de mere generelle principper og teorier kan man så igen udlede etiske implikationer, nye synspunkter og betragtninger, som følger af teorierne, indtil man til sidst har et kompliceret, men etisk funderet system af principper, teorier og domme. Idéen er så, at disse gentagende kan testes imod nye synspunkter, principper og teorier med det formål at undersøge, om systemets dele skal afvises, revideres eller nytænkes. Metoden er udtryk for en *kohærentisme*, hvor alle normative elementer i det givne system konstant udfordres og evalueres på baggrund af deres sammenhæng med andre normative elementer og med systemet i sin helhed (Daniels 1979; Lippert-Rasmussen 2005). Ingen synspunkter, principper eller teorier er i udgangspunktet immune for revision, men systemets sammenhængskraft centrerer om de elementer, der indeholder den største grad af sikkerhed.

Den normative politologis metode giver grunde for sine konklusioner ved at henvise til, hvad der ville være fornuftigt at acceptere eller konkludere i henhold til de givne omstændigheder. Her er det essentielt, at „fornuften“ er en repræsentativ fornuft; *ikke én konkret persons* opfattelse. Pointen er, at for at kunne være en tilstrækkelig ambassadør for „fornuften“ i sin abstrakte form, må en person frigøre fra de partikulære omstændigheder, der gør ham ude af stand til at anskue de normative problemstillinger fra en fornuftig synsvinkel. I den moralfilosofiske tradition, forekommer fornuftens ambassadør i forskellige former (fra Platons personificeringer af Sokrates til utilitarismens henvisning til den upartiske tilskuer). I

nyere tids normative politologi forefindes fornuftens ambassadør som oftest ved at involvere læseren på en måde, der gør ham til repræsentant for den almene fornuft. Man baserer sig på alment kendt logik, og går frem ved at henvise læseren til det grundlæggende fornuftige i at acceptere det foreliggende argument. Betragt som eksempel, Ronald Dworkins kritik af princippet om velfærdslighed (Dworkin 1981). Dworkin beder læseren forestille sig en person, Louis, som har ekstremt dyre præferencer. Med mindre Louis har adgang til strandhøjle æg og dyre vine, vil han ikke have samme grad af velfærd (tilfredshed eller ønskeopfyldelse) som andre, og da princippet om velfærdslighed foreskriver, at folk alt andet lige har lige velfærd, følger det af princippet, at Louis skal have tildelt en større andel af samfundets ressourcer end andre. Dworkin henviser til den almene fornuftige persons skepsis i henhold til denne implikation, og konkluderer på den baggrund, at vi må forkaste princippet om velfærdslighed. De normative grunde, som Dworkin her i særdeleshed og den normative politologi som helhed giver, får således deres legitimitet fra at være alment acceptable blandt fornuftige personer. I det følgende afsnit skal jeg kort skitsere John Rawls' *reflekterede ligevegt*, som anses for standardmetoden indenfor normativ statskundskab, samt Martha Nussbaums såkaldte *interne essentialisme*. Begge metoder anser jeg for versioner af den normative politologis metode.

To versioner, samme metode

Som nævnt er anvendelsen af evaluative grunde den alt-overvejende typiske fremgangsmåde indenfor den normative politologi. Selvom den findes i forskellige varianter og forskellene imellem disse løbende diskuteres, bygger de grundlæggende på den samme struktur, som ovenfor skitseret. Da mit formål her er at redegøre for og forsvare metoden snarere end at diskutere dens forskellige udlægninger, vil det være tilstrækkeligt blot at bemærke et par forskellige udlægninger af metoden og at pointere, hvordan disse forholder sig til den grundlæggende struktur. I det følgende skal jeg fremhæve først John Rawls' *reflekterede ligevegt* som standardversionen indenfor den normative politologi og dernæst Martha Nussbaums *interne essentialisme*.

Rawls' reflekterede ligevegt

Den grundlæggende mekanisme i Rawls' reflekterede ligevegt er en løbende afvejning af moralske domme og moralske principper og teorier imod hinanden. Udgangspunktet for at opnå reflekteret ligevegt er velovervejede moralske domme (eller intuitioner), med hvilket Rawls mener, „those rendered under conditions favorable to the exercise of the sense of justice“ (Rawls 1971: 47). Vi bør

altså se bort fra domme foretaget under forhold, der sandsynliggør moralsk fejlbedømmelse (så som at være under pres eller i tidsnød, når vi strategisk sigter på at opnå noget bestemt osv.). Når et sæt af sådanne velovervejede domme er konstrueret, bør det konfronteres med forskellige sæt af moralske principper, og genovervejes i lyset af disse på et højere abstraktionsniveau. For at eksemplificere det lidt, kan man forestille sig, at man spørger sig selv: Hvilke generelle moralske principper er det, jeg referer til, når jeg foretager disse moralske vurderinger? Det kan være, at nogle af de domme, man i udgangspunktet havde foretaget, skal revideres på baggrund af de principper, man kommer frem til. Ligeledes er det muligt, at nogle af principperne må tilpasses de domme, man kom frem til, men på et givent tidspunkt vil man nå frem til et „match“ imellem principper og velovervejede moralske vurderinger.

Man kan anse denne umiddelbare sammenhørighed mellem domme og principper som en „snæver“ reflekteret ligevægt (Daniels 1979: 257). En mere „bred“ reflekteret ligevægt opnås, idet sammenhørigheden af moralske domme og principper også bliver informeret af en række af teorier om gældende baggrundsforhold, så som teorier om den menneskelige persons kapaciteter og om regler og normer for social interaktion (Daniels 1979: 260), og revideret på baggrund af disse. Den brede reflekterede ligevægt opstår så som en sammenhørighed på tre forskellige niveauer af henholdsvis velovervejede domme, moralske principper og baggrundsteorier, og en løbende evaluering og potentiel revidering er mulig (og måske endda påkrævet) på samtlige niveauer.

Bredt forstået kan den reflekterede ligevægt opfattes som et kohærent system af normative enheder (hhv. velovervejede domme, moralske principper og baggrundsteorier). Det betyder også, at systemets fundament ligger i enhedernes sammenhæng. Visse enheder vil være stærkere funderet i systemet end andre, grundet at de enten har en meget stærk relation til andre enheder eller har relationer til mange af de andre enheder. Man kan rimeligvis beskrive dem som systemets „nodalpunkter“, for at bruge en reference til general videnskabsteoretisk kohærentisme. At afskrive sådanne kernelementer (eller nodalpunkter) vil kræve omfattende revisioner af systemet (og de andre elementer heri), og netop dette giver disse elementer et stærkt fundament. Et eksempel er den moralske dom: „det er forkert at forvolde skade på andre personer uden grund“. De fleste vil dele denne opfattelse i al dens umiddelbarhed, uden at behøve at henvise til nogen form for teori eller moralsk princip. Og at afvise den synes at kræve omfattende revideringer af vores moralske system af domme, teorier og principper. For eksempel ville det kunne kræve, som Daniels pointerer, at vi forestiller os

en verden med en noget anderledes opfattelse af det at være en „person“ end vores gængse (Daniels 1979: 267).

Når vores velovervejede domme og moralske principper i lyset af de relevante baggrundsteorier mødes i en reflekteret ligevægt, bør denne udfordres ved at konfrontere en lang række tænkelige scenarier af både aktuel og hypotetisk karakter, for at undersøge, om den etablerede ligevægt har acceptable implikationer i disse og lignende situationer (Rawls 1971: 52; Daniels 1979; Lippert-Rasmussen 2011: 299). Hvis implikationerne er acceptable, giver det os yderlige grund til at hævde netop dette system af domme, teorier og principper. Hvis implikationerne er uacceptable har vi grund til at overveje, om vi bør revidere systemets enheder, dvs., vores domme, principper eller teorier. Vi kan her se, hvordan reflekteret ligevægt som udtryk for den normative politologiske metode, anvender den selv samme hypotetisk-deduktive logik, som også den empiriske statskundskab følger.

- (i) Hypotese H opstilles på baggrund af eksisterende system af velovervejede domme, moralske principper og teorier om gældende baggrundsforhold.
- (ii) Implikation I udledes af H samt eksisterende system
- (iii) Ved undersøgelse konstateres enten accept af I , hvorved H styrkes, eller accept af *ikke- I* , hvorved H afkræftes.

Hypotesen H udgøres her af det princip eller den moralske regel, som vi ønsker at udfordre. Implikationen I udledes som en konsekvens af det moralske princip i hypotesen, og undersøgelsen udgøres af en vurdering af, hvorvidt det ville være rimeligvis fornuftigt at acceptere I .

Det vil her være nyttigt med et eksempel, så lad mig helt kort vende tilbage til Dworkins Louis, som har ekstremt dyre præferencer (Dworkin 1981). Lad den moralske regel, vi ønsker at undersøge sige følgende: *En situation er retfærdig, hvis og kun hvis alle er stillet lige med hensyn til velfærd*. Denne regel udgør hypotesen H i vores deduktive model. En implikation I af denne regel er, at der, for at en given fordeling kan siges at være retfærdig (dvs., at alle har samme grad af velfærd), kræves omfordeling af ressourcer, således at folk med ekstremt dyre præferencer tildeles en større andel af ressourcer end andre (og end hvad der svarer til deres „lige andel“). Da implikationen I er uacceptabel (ifølge Dworkin), bør vi revidere eller afvise den moralske regel om velfærdslighed. Dette siger i sig selv ikke noget om, hvordan vi bør revidere reglen, eller om hvilken regel vi skal foretrække i stedet, men det fortæller os i det mindste noget om, hvad en moralsk regel, hvis implikationer vi burde acceptere, skal være i stand til. Dworkins pointe er her, at den ikke

bør være afhængig af variation i individuelle præferencer.³ Teoretikere, der modsat Dworkin anser reglen om vel-færdighed for at være en mere sikker etisk betragtning, må som alternativ drage den konklusion, at vi må revidere vores intuition om Dworkins eksempel, således at *I* ikke anses for uacceptabel.

Nussbaums interne essentialisme

I sit arbejde med at forsvare og videreudvikle Amartya Sens kapabilitetsteori præsenterer Martha Nussbaum en objektiv liste af ti centrale kapabiliteter (Nussbaum 2000: 78-80, 2006: 76-78; 2011: 33-34). Pointen er ifølge Nussbaum, at listen udgør kapabiliteter, der er en så fundamental del af det menneskelige liv, at et liv foruden den hvilken som helst af dem vil kunne betegnes som et umenneskeligt eller uværdigt menneskeligt liv. For at kunne begrunde denne kritiske vigtighed af de pågældende kapabiliteter, behøver Nussbaum en form for pålidelig begrundelse, og ligesom andre repræsentanter for den normative politologis metode, henviser hun til evaluative grunde for at acceptere sit perspektiv.

I sine tidligere værker, gør hun dette ved at opstille en moralsk funderet intern essentialisme. For eksempel skriver hun (1988: 177):

„for Aristotle, as text clearly shows, the question as to whether a certain function is or is not part of our human nature is a certain special sort of evaluative question, namely, a question about that function is so important that a creature who lacked it would not be judged to be properly human at all. This question is answered like any other Aristotelian ethical question: namely, by looking at the evaluative beliefs of the many and the wise“.

Som citatet viser, mener Nussbaum begrundelsen skal findes ved at henvise til moralske vurderinger, der for det første vinder bred appel og for det andet, ligesom Rawls' initiale moralske domme, er velovervejede. Dette kan ses som et eksempel på at inddrage den almene menneskelige fornuftig, hvorved hun søger at finde rimeligt grundlag for acceptable konklusioner, uden at inddrage empiriske iagttagelser, observationer eller lignende af mere faktisk karakter. Denne praksis kan retfærdiggøres, mener hun, som hun skriver andetsteds, fordi (1992: 208):

„Human nature cannot, and need not, be validated from the outside, because human nature just *is* an inside perspective, not a thing at all, but rather the most fundamental

and broadly shared experiences of human beings living and reasoning together.“

Selvom citatet her afslører, at Nussbaum ikke mener, at de centrale menneskelige kapabiliteter i tilstrækkelig grad kan retfærdiggøres på et databaseret grundlag, så er der faktisk foretaget empiriske studier (baseret på spørgeskemadata), som dokumenterer, at vigtigheden af de pågældende kapabiliteter, der er at finde på Nussbaums endelige liste, i overvejende grad bekræftes af personers oplevelse af, hvad der udgør kritiske aspekter af et menneskeligt liv (Wolff & de-Shalit 2006). Man kan vel sige, at Nussbaums *interne essentialisme* herved er blevet *eksternt* bekræftet. Ikke desto mindre gør Nussbaum det her klart, at den afgørende begrundelse for hendes liste udgøres af ikke-data baseret grunde af evaluativ karakter.

I sine senere værker hævder Nussbaum, at det metodiske udgangspunkt for hendes udvikling af kapabilitetsteorien er fuldt kompatibelt med Rawls' reflekterede ligevægt, og at hun tilskriver sig denne form for abstrakt metode, som jeg anser for standard versionen af normativ politologisk metode (Nussbaum 2000: 102; 2006: 5). Selvom flere har anset dette for et metodisk skifte i Nussbaums arbejde,⁴ mener jeg, at det snarere må betragtes som et skifte i perspektiv og en indrømmelse af den nødvendige vigtighed af Rawls' reflekterede ligevægt, end det er et egentligt skift i metode. Pointen er, at den interne essentialisme sådan set er bibeholdt i Nussbaums værker, idet hun stadig arbejder ud fra en teoretisk kerne af centrale menneskelige kapabiliteter, som er konstrueret og udviklet på baggrund af (ide)historisk og filosofisk praksis, selvom hun tilegner sig Rawls' reflekterede ligevægt som den afgørende „proces“, der løbende skal udfordre og teste dette normative teoretiske udgangspunkt (2011: 77). I det mindste skulle det gerne fremgå af min korte gennemgang her, at både Rawls' reflekterede ligevægt og Nussbaums interne essentialisme er sammenfaldende i den forstand, at de går frem ved at henvise til evaluative grunde, hvis validitet hviler på, at de er acceptable for den alment fornuftige person. Lighedspunkterne på de to synes for mig større end forskellene i det perspektiv.

Om tankeeksperimenter og at bruge „intuitioner“ som data

Som det fremgår af vigtigheden af at give evaluative grunde, spiller „intuitioner“ en væsentlig rolle for den normative politologis metode. Bekræftelsen eller tilbagevisningen af et givet moralsk princip bygger typisk på en intuitiv vurdering af, hvorvidt implikationen *I* er acceptabel. Det er vigtigt at bemærke, at „intuition“ her ikke referer til ordets dagligdags betydning af „umiddelbar mavefornemmelse“ (Daniels 1979: 271), eller noget, der

særligt tilskrives den fintfølede kvindelige dømmekraft, men igen henviser til velovervejede moralske vurderinger eller domme. Endvidere ligger der også i „det intuitive“ i denne forstand, at det som regel er bredere end blot den enkeltes vurdering, men snarere referer til en fælles intuitiv kraft (eller igen, hvordan den alment fornuftige person ville respondere på en given situation).

En typisk måde at teste moralske principper imod intuitionen er at opstille tankeeksperimenter. Idéen er, at fordi principperne er udtryk for almengyldige regler er det nødvendigt for en vurdering af deres gyldighedsgrænse, at teste deres implikationer i alle mulige situationer, hypotetiske som aktuelle (Lippert-Rasmussen 2011). Tankeeksperimenterne er typisk designet til at illustrere en bestemt implikation af det testede princip, og det vil som regel klart fremgå af eksperimentets kontekst, hvorvidt princippet implikation er „intuitivt“ acceptabel eller ej. Hvis dette ikke klart fremgår, er der meget der allerede her tyder på, at tankeeksperimentet ikke er tilstrækkelig succesfuldt. Lad mig fortsætte her med et par eksempler.

I en meget anerkendt, omend omdiskuteret artikel, retter Elizabeth Anderson en kritik af en bestemt retfærdighedsopfattelse, som hun kalder *held egalitarisme*, hvilende på et princip, der hævder, at det er uretfærdigt, hvis nogen er stillet dårligere end andre af grunde som de ikke selv har kontrol over. Anderson argumenterer blandt andet for, at held egalitarismen ikke er i stand til at anerkende, at selvskyldigt tilskadekomne har et retfærdigt krav på behandling, selv i tilfælde hvor de er kommet alvorligt til skade, hvilket hun mener, at de fleste vil finde er for kynisk en retfærdighedsopfattelse. Andersons argument baserer sig på følgende tankeeksperiment (Anderson 1999: 295-296):

“Consider an uninsured driver who negligently makes an illegal turn that causes an accident with another car. Witnesses call the police, reporting who is at fault; the police transmit this information to emergency medical technicians. When they arrive at the scene and find that the driver at fault is uninsured, they leave him to die by the side of the road. According to Rakowski’s doctrine, this action is just, for they have no obligation to give him emergency care. No doubt, there are sound policy reasons for not making snap judgments of personal responsibility at the scene of an emergency. The best policy is to rescue everyone and sort questions of fault out later. But this is of no help to the luck egalitarian. There is the uninsured driver, hooked up to a respirator, fighting for his life.

A judicial hearing has found him at fault for the accident. According to Rakowski, the faulty driver has no claim of justice to continued medical care. Call this the problem of *abandonment of negligent victims*.”

Andersons argument følger en *modus tollens* form, dvs., det bygger på en logisk gyldig struktur, som vi også kender fra fremgangsmåden i den hypotetisk-deduktive metode:

- (a) Hvis *H*, så *I*
- (b) Ikke *I*
- (c) Ergo: Ikke *H*.

Den første præmis (a) er hypotetisk og bygger på en påstand om følgen af implikationen *I* fra hypotesen *H*. Den anden præmis (b) afviser implikationen *I*. Og konklusionen (c) følger af accepten af de to foregående præmisser, dvs., man kan umuligt afvise (c), hvis man accepterer (a) og (b). Overført på Andersons argumentation:

- (a) Hvis (*H*) held egalitarismen er holdbar, så (*I*) er det retfærdigt at afslå hjælp til selvskyldigt tilskadekomne
- (b) Det er *ikke* (*I*) retfærdigt at afslå hjælp til selvskyldigt tilskadekomne
- (c) Ergo: (*H*) held egalitarismen er *ikke* holdbar.

Andersons tankeeksperiment er designet til at underbygge den normative præmis (b), hvilket vil sige at vise, at det ikke er retfærdigt at afstå hjælp til selvskyldigt tilskadekomne. Hvorvidt dette lykkes hende er omdiskuteret og vældig interessant men udenfor mit fokus her. Bemærk dog at da argumentet er logisk gyldigt, dvs., at konklusionen følger af præmisserne, så kan det kun tilbagevises ved at forkaste enten (a), altså at *I* følger af *H*, eller (b), at vi bør forkaste *I*. Forsvarer for held egalitarisme har forfulgt begge strategier (Segall 2010a; 2010b; Voigt 2007). Pointen her var dog blot at vise, hvordan tankeeksperimenter anvendes til at teste hypotesers implikationer imod den alment fornuftige intuition.

Et kendetegn ved tankeeksperimenter er, at de er *tankeeksperimenter*. Med andre ord er det kun fantasien, der sætter grænser for, hvilke omstændigheder eksperimentet skal indeholde. Dette kendetegn har fået flere til at kritisere den undertiden *meget* kreative brug af tankeeksperimenter for at gøre den politiske teori og filosofi virkelighedsfjern og derfor begrænse dens anvendelighed i realistiske sammenhænge (Elster 2011). Kritikken understreger vigtigheden af at forstå tankeeksperimenter og deres anvendelighed *rigtigt*, hvilket kan være svært nok,

men som en kritik af selve brugen af tankeeksperimenter som sådan, er den utilstrækkelig. Pointen er, at fordi den normative politologi omhandler normative principers almengyldighed, så er det nødvendigt at forholde sig til disses implikationer både i aktuelt realistiske og i hypotetisk mulige scenarier. Lad mig igen her konsultere et eksempel.

I et forsøg på at udfordre, hvad han kalder „selvejerskabstesens“, opstiller Kasper Lippert-Rasmussen følgende scenarie, der er en revideret udgave af et mere traditionelt eksempel, som i modsætning til hans har til formål at forsvare selv samme tese. Lippert-Rasmussen skriver (Lippert-Rasmussen 2008: 98):

„[...] let us consider an eye redistribution scheme in which half the population is born with two *pairs* of eyes and the other half with no eyes. In sighted individuals, one pair of eyes is located normally and fulfills the usual function. The other pair is located *inside* the human body, say, in the shoulder. Although this latter pair would enable those who have them to see if they were surgically moved to the eye sockets, they play no role where they are. Indeed they cannot perform any visual or other bodily function without being moved. Suppose further that the body of a person born with two pairs of eyes will expel the spare pair when that person reaches twenty years of age. The pair can then easily be reabsorbed into the shoulder of its owner, or the owner can transfer his spare eyes to a blind person. Typically people will feel alienated from their spare pair of eyes in the same way that the main character in Sartre's *Nausea*, Antoine Roquentin, feels alienated from his hand when he perceives it as a crab lying on its back moving its legs and claws. As it happens the state implements a compulsory redistributive scheme in which whenever a person's body expels a nonoperative pair of eyes, these are appropriated and transplanted into a blind person, giving him normal sight.“

Konfronteret med dette scenarie, konkluderer Lippert-Rasmussen, ville de fleste finde,⁵ at der ikke er noget moralsk forkert i en omfordeling af øjne, men dette synspunkt er uforeneligt med selvejerskabstesens, og derfor udgør eksemplet her en udfordring for denne tese. Så eksemplet her anvendes til at illustrere, at selvom man sagtens kan forestille sig situationer, hvortil selvejerskabs-

tesen synes at give de rigtige svar, så kan man ligeledes forestille sig situationer, hvor den giver uacceptable svar. At det pågældende eksempels kontekst er langt fra, hvordan vores verden reelt ser ud, er ikke nødvendigvis et problem for det principielle argument. Pointen er jo, at tankeeksperimentet er designet på en måde, der gør, at selvejerskabstesens netop burde gøre sig gældende i den givne kontekst, og konklusionen bygger på, at når det så viser sig ikke at være tilfældet, så har vi gode grunde til at betvivle tesens gyldighed.

Tankeeksperimenter kan for mange virke en smule abstrakt og virkelighedsfjernt, men måske særligt derfor kan det være nyttigt at overveje, hvordan brugen af dem kan forstås i sammenligning med andre metodiske redskaber indenfor statskundskaben. For det første er det nyttigt at tænke på, at tankeeksperimenter er *eksperimenter*, hvorfor man til en vis grad kan sammenligne dem med anvendelsen af eksperimenter indenfor de mere empiriske dele af statskundskaben. Grundlogikken i et eksperiment er, at man manipulerer de uafhængige variable og måler effekten af denne manipulation på den afhængige variabel (Andersen, Binderkrantz & Hansen 2010: 76). På den måde kan man være sikker på årsags-sammenhængens retning, og man har en rimelig robust indikator for, at forskelle målt på den afhængige variabel skyldes de manipulerede forhold ved de uafhængige variable. Selvom den normative politologis fokus ikke er på årsags-sammenhæng, kan man alligevel genfinde noget af den samme logik i tankeeksperimenter. Ved at manipulere konteksten, hvori et moralsk princip, man er interesseret i at undersøge, figurerer, kan man vurdere principets gyldighed på baggrund af dets implikationer. Også her gør det sig gældende, at man på grund af manipulationen (dvs., hvordan man har designet konteksten) kan være sikker på, at det netop er af det pågældende undersøgte princip, at implikationen følger. Selvom fokus er en smule anderledes, synes logikken at være den samme.

For det andet er det værd at bemærke, at brugen af konstruerede scenarier ikke er et metodisk redskab, der er særegent for den normative politologi. Indenfor visse nyere former for politologiske studier anvender man kontrafaktisk logik til at konstruere supplerende cases, på baggrund af hvilke, og informeret af den mest plausible tilgængelige teori og eksisterende empiriske resultater, man forudsigende forestiller sig, hvordan udfaldet i disse cases ville have været (Ragin & Sonnet 2004; Skaaning & Kvist 2010: 254). Ligesom med empiriske eksperimentelle design er man her interesseret i at afdække årsags-sammenhænge og forklaringer, hvorimod den normative politologi er interesseret i, hvorvidt moralske principper og regler har acceptable implikationer. Men måske det alligevel kan være med til at fjerne en smule af det særligt

eksotiske og fremmedgjorte ved anvendelsen af tankeeksperimenter, at kontrafaktisk logik rent faktisk også praktiseres andetsteds i politologien.

Men intuitioner er jo ikke data ...

Efter at have skitseret den normative politologiske metode og forklaret og begrundet brugen af moralske intuitioner som udgangspunkt for en evaluering af moralske principper og regler, står det tilbage at overveje metodens begrænsninger. Her står det helt klart, at vores intuitioner, lige meget hvor stor tiltro til dem vi end måtte have, ikke er det samme som egentlige empiriske målinger. Med andre ord, intuitioner er *ikke* data. Spørgsmålet er derfor, om intuitioner overhovedet er et pålideligt grundlag for videnskabelig argumentation, og om den normative politologi ender med at være for urealistisk til at finde anvendelse i den konkrete politiske virkelighed.

En af de mest velkendte kritikker af den normative politologiske metode hævder, at intuitioner *ikke* udgør et pålideligt videnskabeligt grundlag. Moralske intuitioner kan ikke udfylde den rolle, som data spiller i empirisk videnskab, da man ikke har et ligeså pålideligt grundlag for at acceptere dem (Brandt 1998; Singer 2005). Problemet er, at selvom vores intuition i en given situation muligvis er overensstemmende med andre moralske intuitioner samt med vores bedste teorier og principper i et kohærent system, så er der ikke givet plausible grunde for, hvorfor vi skal acceptere dem. Sat på spidsen, sammenhængende fiktion er stadig *bare* fiktion (Daniels 1979: 269).

Jeg har her hverken plads eller snilde til at imødegå denne kritik fuldstændigt, men jeg skal i stedet kort skitsere, hvad jeg tror, er det bedste mulige svar. For det første hævder den normative politologiske metode ikke, at intuitioner skal udføre *samme* rolle, som data gør for empirisk videnskab. Tværtimod kan intuitioner, nok bedre karakteriseres og forstås i sammenligning med velfunderede teoretiske påstande (Daniels 1979: 270). Hvorvidt dette betyder, at vi ikke har pålidelige grunde til at acceptere dem, afhænger af, hvad vi lægger, i at noget er „pålideligt“. Det er åbenlyst, at den normative politologi ikke baserer sig på den samme type pålidelighed som empirisk baseret videnskab. Empiriske observationer synes at have en karakter, der gør konklusioner baseret herpå forholdsvis troværdige. Konklusioner af typen, „jeg ved, at det var Butleren, for jeg så det selv“ synes således langt stærkere end konklusioner baseret på evaluative grunde, fordi det er sværere at betvivle observationen end den moralske intuition. Men selvom det muligvis betyder, at moralske domme indeholder en mindre grad af pålidelighed end empiriske observationer, betyder det ikke nødvendigvis, at de *ikke* er pålidelige. Bemærk at Rawls' reflekterede ligevægt tog afsæt i vores mest sikre moralske domme, dvs.,

der er altså ikke blot tale om henkastede mavefornemmelser eller kontingente synspunkter men velreflekterede og rimeligt sikre moralske vurderinger. At forkaste dem er således ikke omkostningsfrit, men implicerer, at en lang række af andre overbevisninger, der står i relation hertil, må forskydes, revideres eller ligeledes forkastes. Selvom den samme pålidelighed ikke gør sig gældende her, som ved empiriske observationer, så er spørgsmålet, om det ikke i virkeligheden er tilstrækkeligt pålideligt.

Bemærk endvidere, at den normative politologi går hypotetisk deduktivt frem ved at give evaluative grunde, der refererede tilbage til disse grundlæggende moralske domme. Essensen af dette bliver, at den normative politologi bevæger sig fremad ved at give forsigtige hypotetiske konklusioner, der er åbne for den mulighed, at vores intuition er forkert. For eksempel kan Rawls' således ikke konkludere, at vi med nødvendighed må forkaste alle moralske principper, der tillader at forvolde skade på andre uden grund. I stedet kan han give den mere beskedne konklusion, at *hvis* vi accepterer den grundlæggende moralske dom, at „det er forkert at forvolde skade på andre personer uden grund“, *så* må vi nødvendigvis forkaste alle moralske principper, der tillader dette. Med andre ord, argumentets holdbarhed bygger på det faktum, at vi ikke både kan acceptere den grundlæggende moralske dom (at ubegrundet skade på andre er forkert) og negationen af dens implikation (dvs., accept af moralske principper, der tillader ubegrundet skade), og at det så synes rimeligt åbenlyst, hvilken af de to mulige vurderinger, man skal holde fast i. I min optik udgør det et ret stærkt og pålideligt grundlag for videnskabelige konklusioner.

Et andet ben af kritikken hævder, at den normative politologi grundet dens fokus på blot ideelle moralske principper og etiske evalueringer bliver urealistisk, forstået som fremmedgjort fra den egentlige politiske virkelighed. I kritikken kerne ligger en bekymring omkring den normative politologiske videnskabs anvendelighed og derfor berettigelse, idet den ikke har fodfæste i egentlige politiske kendsgerninger (Dunn 1993: 132; Geuss 2008: 9; Galston 2010). Kritikken udtrykker et ønske om politisk realisme i normativ politologi, men selvom dette kan lyde umiddelbart appellerende, er det slet ikke givet, at en sådan realisme er et hensigtsmæssigt videnskabeligt ideal her. I det omfang den normative politologi omhandler moralske principper og argumenter, som den på en systematisk, teoretisk og logisk baggrund forsøger at styrke eller afkræfte ved at give evaluative grunde for normative konklusioner, er der på sin vis helt intentionelt foretaget et fravalg af politisk realisme. Det var netop denne intention, der lå bag Rawls' udformning af den oprindelige position. Bagtanken er, at den politiske virkeligheds elementer af magtkamp og egenyttemaksimering udgør

en uvelkommen støj eller bias på de normative evalueringer, som føder den normative politologiske konklusioner, og som man derfor så at sige må „kontrollere for“, før man kan introducere sit egentlige normative argument. På et helt overordnet plan kan realisme-kritikken altså ses som et oplæg til diskussion om, hvad der er den normative politologiske endelige hensigt eller formål. Denne diskussion bør man tage seriøst, men for så vidt man accepterer, hvad jeg gør her, at den normative politologi har til hensigt at opstille og evaluere normative argumenter og konklusioner, så synes politisk realisme at være et noget malplaceret ideal.

Man kan så videre stille sig skeptisk overfor, om det overhovedet er *muligt* på denne måde at transcendere den politiske virkelighed og kontekst. Visse politiske teoretikere, der ofte omtaler sig selv som *kontekstualister*, afviser dette (Modood 2009). De hævder i stedet, at normative teorier udspringer af og derfor er uadskilleligt knyttet til den specifikke kontekst, som de forholder sig til (Modood 2009: 75). Problemet er ifølge kontekstualisterne, at man ikke meningsfuldt kan begrunde et synspunkt ved alene at appellere til generelle moralske principper og domme, idet disse får deres indhold fra den kontekst, de indgår i. Kontekstualismens kritik er en kærkommen og nyttig løftet pegefingertil normative politologi om at forholde sig til den konkrete politiske verden, den er en del af, og ikke forfalde til højpanedet abstrakt moralfilosofi. Spørgsmålet er, hvor langt kritikken rækker. Hvis pointen er, at normativ politologi bør medtage relevant kontekstuel information og betingende faktorer for de principper og domme, som den appellerer til i sine vurderinger, er kritikken relevant men måske noget ukontroversiel. Langt det meste normativ politologi placerer nøjsomt sine argumenter i den politiske kontekst, de var tiltænkt (Lægaard 2009). Hvis kritikken omvendt går på, at moralske principper og domme slet ikke finder anvendelse i specifikke kontekster, synes den at gå et skridt for langt. Som det er blevet gjort klart i denne artikel, anser den normative politologi ikke moralske principper og domme for at være abstrakte analytiske sandheder, men betragter dem som en del af et teoretisk funderet system, der konstant bør testes i og udfordres af specifikke situationer og kontekster, og som derfor bidrager, ikke ved at diktere rigtigt og forkert, men ved at give evaluative grunde for eller imod normative konklusioner. At sådanne grunde skulle være indholdsløse eller på anden vis diskvalificerede grundet deres generelle abstrakte karakter synes for mig uholdbart. Skulle det være tilfældet, synes det umuligt på systematisk vis at adressere normative spørgsmål, og normative konklusioner vil hermed reducere sig til simple enkeltsgsvurderinger (Lægaard 2010).

Som sagt har jeg her ikke forsøgt (og ingenlunde formået) at afvise enhver kritik af den normative politologiske metode. Formålet var blot at nævne et par af de indvendinger, der har været rejst imod metoden, og forsøge at vise en mulig vej hen imod at imødegå dem. Tilbage står, at den normative politologiske metode i sin helhed og Rawls' reflekterede ligevægt i særdeleshed er standardmetoden indenfor normativ politisk videnskab, og at denne går frem ved at følge en hypotetisk-deduktiv logik med udgangspunkt i velovervejede og rimeligvis sikre moralske domme, med henvisning til hvilke man kan give pålidelige evaluative grunde for sine normative konklusioner. Dette afrunder min gennemgang og diskussion af den normative politologiske metode.

Referencer

- Andersen, L.B., A.S. Binderkrantz & K.M. Hansen (2010). „Forskningsdesign“, i L.B. Andersen, K.M. Hansen og R. Klemmensen (red.) *Metoder i Statskundskab*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Anderson, Elizabeth (1999). What is the Point of Equality? *Ethics* 109 (2): 287-337.
- Brandt, R.B. (1998). *A Theory of the Good and the Right*, New York: Prometheus Books.
- Claassen, R. & M. Düwell (2012) The Foundations of the Capability Approach: Comparing Nussbaum and Gewirth, *Ethical Theory and Moral Practice* (Online First Published).
- Clarke, K.A. & D.M. Primo (2007). „Modernizing Political Science: A Model-Based Approach“, *Perspectives on Politics* 5(4): 741-753.
- Daniels, N. (1979). „Wide Reflective Equilibrium and Theory Acceptance in Ethics“, *The Journal of Philosophy* 76(5): 256-282.
- Dunn, J. (1993). *Western Political Theory in the Face of the Future*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dworkin, R. (1981). „What Is Equality? Part 1: Equality of Welfare“, *Philosophy and Public Affairs* 10(3): 185-246.
- Elster, Jakob. (2011). „How Outlandish can Imaginary Cases Be?“, *Journal of Applied Philosophy* 28 (3): 241-258.
- Galston, W. (2010). „Realism in Political Theory“, *European Journal of Political Theory* 9(4): 385-411.
- Geuss, R. (2008). *Philosophy and Real Politics*, Princeton: Princeton University Press.
- Hellevik, O. (1999). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Klemmensen, R., L.B. Andersen & K.M. Hansen (2011). „At lave undersøgelser indenfor statskundskaben“, i L.B. Andersen, K.M. Hansen og R. Klemmensen (red.) *Metoder i Statskundskab*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Lippert-Rasmussen, K. (2005). „Erik Rasmussens værdirelativisme: Indhold og gyldighed“, *Politica* 37(3): 274-286.
- Lippert-Rasmussen, K. (2008). „Against Self-Ownership: There Are No Fact-Insensitive Ownership Rights Over One's Body“, *Philosophy and Public Affairs* 36(1): 86-118.
- Lippert-Rasmussen, K. (2011). „Eksperimentel politisk teori?“, *Politica* 43(3): 296-314.
- Lægaard, S. (2009). „Moderate Secularism, Difference Sensitivity and Contextualism: A Rejoinder to Modood“, *Politics* 29(1): 77-81.
- Lægaard, S. (2010). „Kendsgerninger og normativ politisk teori“, *Politica* 43(3): 315-333.

- Modood, T. (2009). "Moderate Secularism and Multiculturalism", *Politics* 29(1): 71-76.
- Nussbaum, M. (1988). "Nature, function, and capability: Aristotle on political distribution", *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, Supl. vol 1: 145-184.
- Nussbaum, M. (1992). "Human functioning and social justice: In defense of Aristotelian essentialism", *Political Theory* 20(2): 202-246.
- Nussbaum, M. (2000). *Women and Human Development*. Cambridge MA: Cambridge University Press.
- Nussbaum, M. (2006). *Frontiers of Justice*. Cambridge MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Nussbaum, M. (2011). *Creating Capabilities*. Cambridge MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Popper, K. (2002). *Conjectures and Refutations*, London: Routledge.
- Ragin, C. & J. Sonnet (2004). „Between Complexity and Parsimony: Limited Diversity, Counterfactual Cases and Comparative Analysis“, i S. Kropp & M. Minkenberg (red) *Vergleichen in der Politikwissenschaft*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*, Cambridge MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Segall, S. (2010a). *Health, Luck, and Justice*. Princeton: Princeton University Press.
- Segall, S. (2010b). Is Health (Really) Special? Health Policy between Rawlsian and Luck Egalitarian Justice. *Journal of Applied Philosophy* (4): 344-358.
- Singer, P. (2005). "Ethics and Intuitions", *Journal of Ethics* 9: 331-351.
- Skaaning, S. & J. Kvist (2010). „Konfigurationelle komparative metoder“, i L.B. Andersen, K.M. Hansen og R. Klemmensen (red) *Metoder i Statskundskab*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Voigt, K. (2007). "The Harshness Objection: Is Luck Egalitarianism Too Harsh on the Victims of Option Luck?", *Ethical Theory and Moral Practice* 10: 389-407.
- Wolff, J. & A. de-Shalit (2006). *Disadvantage*, Oxford: Oxford University Press.

Noter

1. Jeg skylder stor tak to anonyme fagbedømmere, desforuden Kasper Lippert-Rasmussen, Søren Flinch Midtgaard, Morten Brænder, Kristian Jensen, David Vestergaard Axelsen, Andreas Albertsen og Per Mouritsen for nyttige kommentarer.
2. Citat fremstår her i egen fri oversættelse (original kan findes her: <http://www.justiceharvard.org/2011/03/episode-01/#watch>, efter 17 min., 50 sek.).
3. I litteraturen findes forskellige bud på alternative regler, som overholder dette. De mest anerkendte erstatter „velfærd“ med enten ressourcer, kapabiliteter eller *mulighed for velfærd*.
4. Se for eksempel Claassen & Düwell 2012.
5. Bemærk her, at Lippert-Rasmussen her med henvisning til *de fleste* helt i overensstemmelse med den normative politologiske metode henviser til den alment fornuftige ambassadør, ligesom Nussbaums „the many and the wise“, den upartiske tilskuer osv.